

Pinot noir

door Hein Schumans.

Pinot noir.

Inleiding.

Pinot noir is een brutale meid onder de druivenrassen.

Zij provoceert de viticulteurs, de wijnmakers en de wijndrinkers. Het is steeds een uitdaging voor diegenen die ermee aan de slag gaan. Men vergelijkt het ras met een koppige meid die zich niet laat temmen.

In de Pinot familie komen wij meerdere soorten tegen, Pinot noir staat aan het hoofd. Het druivenras is genetisch onstabiel, zowel bij massale selectie als bij het klonen. Het ras laat zich gemakkelijk muteren, geen enkel druivenras (vinifera) is zo vatbaar voor genetische verandering. Anthony Hanson komt in zijn studie over Bourgogne tot ongeveer 1.000 verschillende klonen of typen. David Lett, de grote kenner uit Oregon, telde er 200. Wij kunnen dus stellen dat, afhankelijk van de gehanteerde criteria, het juiste aantal ergens tussen de 200 en de 1.000 ligt. Er zijn in Frankrijk wettelijk 46 erkende klonen van Pinot noir, allemaal met duidelijk verschillende eigenschappen.

Het is een feit dat Pinot noir een van de aller oudste druivenrassen is. Men vermoedt dat het een van de eerste wilde wijnstokken is die door de mens werd veredeld. Dan is het niet vreemd dat hij door al dat gedetermineerd en gecultiveerd zeer wispelturig is geworden. Toen de Romeinen Gallië veroverden, waren het de Allobrogen in Bourgogne die daar een wijnstok kweekten met een op Pinot noir lijkende naam. In de eerste eeuw na Christus komen wij de naam tegen in geschriften van Plinius en Comella. In de vierde eeuw bestond er al Pinot noir in Bourgogne en in de vijfde eeuw ook in Oostenrijk. In verslagen over Bourgondische gastvrijheid uit 1375 noemt men het ras „Pinot vermeil” (hoogrood). Rond 1400 wordt de naam Pinot noir officieel en dat is zo gebleven. Geen enkele andere wijnstok draagt al meer dan zes eeuwen dezelfde naam. Deze naam is gebleven..... alleen de wijnstok is veranderd.

Terroir.

Nergens was dit zo opmerkelijk als in Bourgogne, deze streek is nu beplant met veel Pinot noir klonen. Men ging de strijd aan tegen virussen, vooral tegen bladrol waarvoor dit ras zo gevoelig is. Men maakte een selectie om de juiste kloon te vinden die beter bestand was tegen de bladziekten en even werd daarbij de kwaliteit naar het tweede plan geschoven. De laatste vijftig jaar werd gekozen voor de 'Pinot droit' kloon. Naast de mindere gevoeligheid tegen bladrol levert deze kloon ook een hogere productie. Dat was meegenomen maar er was ook een nadeel. De kloon heeft een dunnere schil en gezwollen bessen. Het nadeel is dat het bleke wijnen oplevert wanneer ze te snel wordt vergist. Gelukkig verandert dat als de stokken een volwassen leeftijd hebben.

Daarnaast is er meer agronomische kennis en hebben de boeren nu ook richtlijnen ter beschikking hoe men het rot kan bestrijden. Dit blijft een groot probleem omdat de compacte trossen daar zeer gevoelig voor zijn. Inmiddels heeft men nu druiven met dikkere schillen gekweekt, dat geeft meer kleur maar het nadeel is, dat deze te veel tannine en anthocyanen bevatten.

Pinot noir is tamelijk gevoelig voor ziektes. Vooral voor perosponera (valse meeldauw), een zeer schadelijke schimmel die eerst de bladeren aantast en vervolgens de vruchten. Ook voor oïdium (meeldauw), eveneens zeer schadelijk gezien deze alle groene delen van de druivenplant aantast. Verder is het ras erg gevoelig voor tros- of grijze rot en vóór de virusindexering was ook bladrol een groot probleem. Het is dus zaak de juiste onderstammen te selecteren. Zo staan er in Bourgogne 3309 C, 55 B en SO 4. In Champagne neemt men hiervoor 41 B en 161-49.

In het algemeen loopt Pinot noir vroeg uit en in het voorjaar is het oppassen wanneer tijdens de bloei nachtvorst optreedt. Het voordeel is dat het ras vroeg rijp is en geen last ondervindt van slecht weer tijdens de herfst. Het ras gedijt het best in een wat koeler klimaat, een semi continentaal klimaat. Bij de oogst is het oppassen dat de druiven niet te lang aan de stokken blijven hangen waardoor de druiven zouden uitdrogen. Wel lang genoeg want hoe langer de druiven aan de stokken blijven, hoe complexer de wijn wordt.

Hoge opbrengsten verminderen de kwaliteit van Pinot noir, deze zijn nadelig voor aroma's en concentratie. De druif geeft het beste resultaat bij lage rendementen (tot 40 hl/ha). Het ras voelt thuis op kalkhoudende grond met (ijzerhoudende) mergel en wat kiezel voor een goede afwatering.

Aanplant.

Totaal staat er op de wereld 66.800 hectaren Pinot noir aangeplant. De meeste aanplant staat in Frankrijk, daarna volgen de Verenigde Staten en Duitsland. In deze drie landen staat 77% van de totale wereld.

Hier volgt een overzicht:

- **Frankrijk:** 26.340 ha.
 - Bourgogne: 10.080 ha.
 - Alsace: 1.450 ha.

- **Verenigde Staten:** 13.240 ha.
 - Californië: 9.890 ha.
 - Washington: 120 ha.
 - Oregon: 3.230 ha.

- **Duitsland:** 11.650 ha.
 - Baden: 5.800 ha.
 - Pfalz: 1.570 ha.
 - Rheinhessen: 1.330 ha.
 - Württemberg: 1.230 ha.
 - Rheingau: 400 ha.
 - Mosel: 360 ha.
 - Ahr: 335 ha.

- **Australië:** 4.400 ha.
- **Nieuw Zeeland:** 4.050 ha.
- **Italië:** 3.330 ha.
- **Chili:** 1.450 ha.
- **Argentinië:** 1.100 ha.
- **Zuid Afrika:** 550 ha.
- **Oostenrijk:** 600 ha.
- **Luxemburg:** 90 ha.

Overzicht.

Pinot noir voelt zich het beste thuis in een koel klimaat. Wij zien dan ook het ras aangeplant in wijngebieden met het vereiste klimaat. In warmere streken vinden wij het ras enkel in wijngaarden die profiteren van koele wind (van zee) en op de hoger gelegen wijngaarden, soms tot 700 meter hoogte.

Na het succes van andere populaire druivenrassen ging men in de Nieuwe Wereld er toe over Pinot noir aan te planten. De eerste pogingen in Californië (Napa Valley, Central Valley) en Australië waren echter weinig succesvol. Ze waren log en zwaar met smaken van gestoofd en gekookt fruit. Ze bevatten te weinig zuur hetgeen duidelijk aangaf dat het klimaat veel te warm was. Maar ook op de koelere plekken ging het fout. Pinot noir is namelijk een druif met veel kuren die veel aandacht vereist en de juiste omstandigheden moet hebben om goede resultaten te leveren.

Pinot noir houdt van kalkhoudende bodem met het vermogen om warmte vast te houden, een goede waterhuishouding en een redelijk koel klimaat.

- Frankrijk heeft de meeste aanplant Pinot noir (26.340 ha). Het leeuwendeel staat in Bourgogne en Champagne. Daarna volgen Alsace, Sancerre (Loire), Itancy (Lorraine), Savoie en de Jura. In het zuiden komt het ras bijna niet voor, het is er te warm.

In de Champagne wordt de druif niet specifiek geteeld voor cépagewijnen, het overgrote deel gaat in de assemblage (mengwijn). Hier gaat het in het algemeen vooral voor kwantiteit.

Bourgogne daarentegen geldt voor de ware liefhebbars maatstaf, maar er zijn grote verschillen. In de Côte de Nuits scoort hij hoog in Gevrey-Chambertin, Morey-Saint-Denis, Vosne-Romanée, Chambolle-Musigny, Clos de Vougeot, enz. In de Côte de Beaune, met een iets andere bodemsamenstelling vinden wij grote kwaliteit in Pommard, Volnay en Chassagne-Montrachet. Zuidelijker vinden wij Pinot noir in de Chalonnais, Mâconnais en zelfs in de Beaujolais.

In de Alsace komt het ras alleen in grote jaren tot zijn recht.

Ook in Sancerre, Meursault, bekend door hun grote witte wijnen, worden mooie rode wijnen van Pinot noir geproduceerd.

- De Verenigde Staten staan op de tweede plaats. (13.240). Vooral Oregon waar de laatste jaren vele duizenden hectaren zijn aangeplant. De Staat lijkt geschikt voor deze druif die zich in dit klimaat bijzonder thuis voelt. Absolute top is de wijn van Domaine Serene uit de Willametta Valley, hun Evenstad Reserve is een beauty. In Californië ligt de kwaliteit een stuk lager, ook weer vanwege het warme klimaat.

- Duitsland is een goede derde op de ranglijst (11.650 ha). Men noemt daar het ras Spätburgunder. De grootste aanplant staat in de deelstaat Baden, daarna volgen de Pfalz, Rheinhessen en Württemberg. Op de warmere plekken in het Ahrtal met een eigen microklimaat vinden wij opmerkelijk elegante Pinot noir en toch met veel body. Zij die het kunnen weten zeggen dat het ras in Baden hoge ogen scoort met vlak daar achter de Pfalz en Württemberg. Maar vergeet niet het Ahrtal. Dat Duitsland hoog scoort met dit druivenras zagen wij tijdens de 'Decanter International Pinot noir Trophy 2008'. De 'Decanter World Wine Awards' is een van de meest gerenommeerde internationale wijncompetities ter wereld waarvoor meer dan 9.000 wijnen worden ingezonden. De Trophy 2008 werd gewonnen door Weingut Meyer – Näkel uit het Duitse Ahrtal. Op een ander concours; de Mondial du Pinot noir 2008 in Zwitserland, waarvoor 1.000 wijnen werden ingezonden, werd de Gouden medaille gewonnen door Winzergeossenschaft Bötzingen uit de Kaiserstuhl.
- Oostenrijk, waar het ras Blauer Spätburgunder wordt genoemd, verbouwde de druif reeds in de 5de eeuw na Christus. Slimme wijnbouwers vermelden echter de naam Pinot noir op het etiket met het oog op herkenbaarheid bij de consument in het buitenland. Dat is niet nodig want de Oostenrijkers produceren voortreffelijke Spätburgunder. De aanplant staat voornamelijk in de gebieden: Weinviertel, Thermenregion, Kamptal, Donauland, Carnuntum, Neisiedlersee en Burgenland. Hier is de bodem bijzonder clean en het desinfecteren van de bodem, zoals in zuidelijke landen, is daarom niet nodig.
- Australië (4.420 ha.) heeft ook problemen door het warme klimaat, maar in de koele regio's waar ruime verschillen ontstaan tussen dag- en nachttemperatuur, en in de hoger gelegen wijngaarden zien wij meer en meer het ras aangeplant. Onder meer in de Hunter Valley en in Yarra Yarra.
- Zuid Afrika (540 ha), daar staat Pinot noir nog in de kinderschoenen, de kwaliteit van deze wijnen is middelmatig. Er zijn enkele wineries die het proberen waarvan Meerlust en Hamilton-Russell de bekendste zijn.
- Nieuw Zeeland (4.020 ha) profiteert van een gunstig klimaat en er zijn grote verschillen in temperatuur tussen dag en nacht. Daar is de invloed van de grote oceanen en de grote zuiverheid van de atmosfeer debet aan. De beste resultaten van Pinot noir vindt men in het zuidelijk deel van het Noordereiland en in de noordelijke helft van het Zuidereiland. Zeer goede wijnen maken Glover's in Nelson en St. Helena in Canterbury. Daarbij voegen zich de wijnen van Muirlea Rise uit Martinborough, ten noordwesten van Wellington.

- Zwitserland, daar vinden wij het druivenras vooral in de Franssprekende Kantons. In Valais wordt het voor tweederde verwerkt in de bekende 'Dôle' (samen met een derde deel Gamay). In Neuchâtel produceert men Pinot noir 'en blanc' tot een verfijnde specialiteit; de Oeil de Perdrix. Rondom Zurich noemt men het ras en de wijn daarvan: Klevner.
- In Oost Europa en ook in Tsjechië staat Pinot noir op de koelere plekken. In Macedonië, Servië en aan de Dalmatische kust noemen wij het ras; Burgundy Crni. Op betrekkelijke kleine schaal staat wat aanplant in Roemenië, de USSR en Bulgarije. In Hongarije heet het ras Nagyburgundi en levert de fijnste rode wijn van het land.
- Vermeldenswaard is zeker de aanplant van Bernard Theobald in het Engelse Theemsdal. Hij verbaast de wereld met diepgekleurde Pinot noir met veel smaak. Overigens is in Kent, het zuidoostelijk deel van Engeland, bij verschillende wijnbouwers het plan gevat om op de kalkrijke gedeelten het druivenras aan te planten. De goede omstandigheden hiervoor zijn ruim aanwezig.
- Op de hoger gelegen hellingen van het Aostadal in Noord Italië staat een andere variëteit: de Blauburgunder, het komt op de markt als Pinot nero. Hier zijn de temperaturen laag genoeg om de groeitijd te verlengen hetgeen betere wijnen oplevert. De omgeving van Mazzon wordt gezien als de Italiaanse Côte d'Or. Een ander gebied in Italië is Oltrepò Pavese in Lombardije waar enorme hoeveelheden Pinot nero geteeld worden, voornamelijk voor witte wijnen. Vooral de volgens de methode traditionelle gemaakte mousserende wijnen zijn van zeer goede kwaliteit.
- In Zuid Amerika, vooral in Chili, komen wij Pinot noir tegen maar deze doet niet Bourgondisch aan. Ze zijn te diep van kleur, boordevol smaak en zijn vooral fruitig. Helaas hebben deze in het algemeen iets te weinig zuur. Ook weer vanwege de hogere temperaturen. Argentinië heeft wijngaarden aangeplant in een koel en droog klimaat (irrigatie is nodig), maar de stokken zijn nog te jong. Het is dus afwachten hoe deze zich gaan ontwikkelen.

Kenmerken.

Pinot noir bezit in feite geen herkenbare smaak of stijl. Kan soms wel eens een klein zoetje hebben hoewel dit in Bourgogne vaak te danken is aan chaptalisatie. Wat men bij jonge wijnen in het algemeen herkennen kan is:

- wat framboos bij de wijnen uit de Côte d'Or.
- wat rijpe aardbei in de kwaliteitswijnen uit de Côte de Nuits.
- wat inkt bij jonge wijnen uit de Chalonnais.
- wat pruimenjam in Californië.
- maar heeft bijna niets herkenbaars in Noord Italië en Oost Europa.

Een bijzonder eigenschap van Pinot noir is het relatief hoge gehalte van de stof reservatrol in de schil. Reservatrol is een polyfenol en antioxidant dat een positieve uitwerking zou hebben op hartaandoeningen en kanker. (zie The French Paradox !) Op geur en smaak van de wijn heeft het geen invloed.

Christophe Roumier een van de betere wijnmakers in de Côte d'Or zei in een interview: „ Wij maken geen Pinot noir, wij maken wijnen vanuit ons terroir die zichzelf presenteren door Pinot noir”. Dit bevestigt: de minerale smaken uit de bodem en het druivenras bepalen de smaak.

Pinot noir leent zich bijzonder voor lange houtlagering. Het vraagt enig geduld voor men deze wijnen kan drinken maar dit wordt beloond.

De smaak van de wijnen van Pinot noir veranderen naar verloop van leeftijd. Smaken van jonge wijnen uit de Côte d'Or zoals framboos en aardbei, veranderen bij rijping waarbij tonen van koffie, chocolade, champignon en aardsheid ontstaan. De aroma's uit geselecteerd nieuw eiken geven daarbij een verrukkelijke smaak van licht karamel tot vanille.

Wispelturig.

Pinot noir is niet alleen lastig te telen, hij is al even moeilijk te vinifiëren. De druif bevat 18 aminozuren die voor een onstuimige vergisting zorgen, die daarbij ook nog moeilijk te controleren is. Daarbij komt nog dat de wijn soms zijn aantrekkelijke fruitaroma's verliest na de botteling. Het is een euvel dat ontstaat door de vorming van azijnzuur. Soms zijn de wijnen te licht van kleur hetgeen te wijten is aan te veel rendement in de wijngaard. Wijngaarden met een laag rendement (minder dan 40 hl/ha) leveren wijnen met de gewenste diepe kleur. Een andere methode om de wijn meer kleur en structuur te geven is een langdurige koele inweking vóór de gisting. Daarbij een geleidelijke gisting met een goede controle op de temperatuur verhogen de balans in de wijn.

Synoniemen.

Pinot noir wordt in vele streken onder de plaatselijke benaming op de markt gebracht.

Een overzicht:

Frankrijk: Pineau. Franc Pineau. Noirien.
Savagnin noir. Salvagnin. (Jura).
Morillon. Auvernant. Plant Doré.
Vert Doré. (Champagne).

Duitsland : Spätburgunder. Blauburgunder.
Blauer Klevner.

Zwitserland : Klevner.
Cortailod.

Italië : Blauburgunder. (Alto Adige).
Pignol. Pignola.
Pinot nero.

Oostenrijk : Blauer Spätburgunder.

**Macedonië
en Servië :** Burgundac Crni

Tsjechië : Rouci.
Rouci modre.

Hongarije : Nagyburgundi.

Hein Schumans.